

УДК 008:002.1:001.31-05

Людмила Рабаданова,

мол. наук. співробітник

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЯК ВАЖЛИВА ФУНКЦІЯ РЕФЕРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Розглянуто формування інформаційної культури особистості як функцію реферативної інформації. Наведено компоненти інформаційної культури. Охарактеризовано роль реферативної інформації у подоланні інформаційної перевантаженості особистості та налагодженні соціальної комунікації. Проаналізовано місце реферативної інформації у встановленні наукової комунікації.

Ключові слова: інформаційна культура, реферативна інформація, наукова комунікація, верифікація інформації, інформаційне перевантаження.

Формування інформаційної культури особистості виділяється в представленому дослідженні як окрема функція реферативної інформації, оскільки містить індикативний елемент, що проявляється через інформацію про невідомі, але релевантні запитах дослідника документи, вказує на їх існування, характеризує певні ознаки. У цьому контексті зазначимо про проблематику багатфункціональності реферативної інформації та історичні видозміни її функцій – від орієнтації в інформаційних потоках до аналітичних та гносеологічних рис.

Інформаційно-аналітична діяльність передбачає збір, аналітико-синтетичне перероблення інформації, а також подання її у зручній формі (дайджест, довідка, резюме, реферат). Така діяльність може виступати засобом формування інформаційної культури та визначає перехід від оригінальності кожної розвідки до узагальнення об'єктивних наукових висновків з певної тематики. Отже, відбувається перехід від когнітивного до аксіологічного та гносеологічного виміру в дослідженні інформації.

На сьогодні зростає кількість накопиченої інформації та можливість доступу до неї. Водночас постає проблема ефективного пошуку і раціонального використання інформації. Це пояснює підвищення інтересу до поняття «інформаційна культура». Дослідженню інформаційної культури присвячено низку публікацій, у яких висвітлено різні аспекти зазначеного феномену. Науковці аналізують теоретичні основи

формування інформаційної культури особистості [2–4; 11], інформаційну культуру як необхідний складник розвитку особистості [6], деструктивні інформаційні впливи [1].

Необхідно розглянути формування інформаційної культури як важливу функцію реферативної інформації, яка надає можливість дослідникам апелювати до інформації у згорнутому вигляді і зменшити часові та інтелектуальні затрати, розширивши при цьому кількість проаналізованих джерел.

Звернення до реферативної інформації виступає одним із засобів підвищення оперативності та продуктивності інформаційно-аналітичної діяльності на етапі пошуку джерел, які необхідні для розкриття обраної тематики. По суті, реферативна інформація виступає вказівкою на необхідні джерела для дослідження, впливає на формування інформаційної культури за умови точності і об'єктивності під час передачі інформації та повноти відображення положень первинного тексту.

Мета дослідження – висвітлити процес формування інформаційної культури особистості як провідної функції реферативної інформації.

Для реалізації зазначеної мети передбачено вирішити такі завдання:

- проаналізувати процес формування інформаційної культури особистості як функцію реферативної інформації у світлі мотивації до пошуку та верифікації інформації;
- розкрити роль реферативної інформації у подоланні інформаційної перевантаженості особистості та налагодженні наукової комунікації.

Об'єкт дослідження – інформаційна культура особистості у широкому сенсі як частина загальної культури людини та у вузькому – як оптимальні засоби застосування інформації з метою вирішення практичних та теоретичних завдань.

Предметом дослідження є реферативна інформація як засіб формування інформаційної культури особистості.

Розглянемо важливий елемент інформаційної культури – вміння самостійно здобувати інформацію. Звернення користувача до реферативної інформації дозволяє проявити незалежність та розвинути навички інформаційного пошуку нових знань для розроблення тематики дослідження. Адже реферування полягає у науковому аналізі розвідки та скороченні обсягу інформації при збереженні сутності.

Інформаційна культура також передбачає, що дослідник повинен навчитися основ реферування, що допоможе обробляти інформацію.

Поряд з фіксуванням фактажу є потреба у власній інтерпретації чужих розвідок, що сприятиме кращому засвоєнню інформації, яка в них представлена. Створення нової інформації на основі доступної є особливістю реферування і також має значення у розвитку інформаційної культури особистості, оскільки безперервне оновлення інформації виступає синонімом інформаційної компетентності.

Оптимальне реферування інформації, функція якого – формування та зростання інформаційної культури суб'єкта, характеризується відповідним розвитком особистісних якостей, здібностей та характеристик, які роблять можливою системну і плідну працю з інформаційними джерелами. Відзначимо важливість мотивації особистості до пошуку інформації. Реферативна інформація може стати в нагоді у формуванні мотивації через сприяння орієнтації в інформаційних потоках, що має особливе значення під час наукової діяльності.

Інформаційну культуру можна також досліджувати як частину професійної культури особистості. У такому зрізі інформаційна культура розкривається через інформаційну компетентність як здатність розуміти, коли потрібна інформація та розкривати, віднаходити, оцінювати та ефективно послуговуватися цією інформацією для розв'язання певних питань та проблем.

Традиційно категорія «інформаційна культура» містить бібліотечно-бібліографічні знання та вміння, культуру читання та комп'ютерну грамотність. Зауважимо, що оцінювальні судження стосовно реферативної інформації передбачають глибокі спеціальні знання та вміння аналізувати, але, з іншого боку, полегшують процес підбору інформації, яка необхідна для розкриття конкретної тематики. Використання реферативної інформації у процесі формування інформаційної культури передбачає єдність цих компонентів, а також підвищення мотивації пошуку та верифікації інформації за рахунок її доступності та захисту від надмірного споживання.

Постійне професійне самовдосконалення та розширення світогляду потребує поповнення інформації. Так, підтримання фахівцем високого кваліфікаційного рівня забезпечується культурою мислення та аргументації, які набувають під час аналітичного розгляду отриманої інформації. Реферативна інформація може виступати як засобом мотивації пошуку інформації, так і засобом перевірки її достовірності через швидкість опрацювання та відокремлення інформації пріоритетного значення.

Формування інформаційної культури неможливе без інформаційної свободи та творчого підходу. У пошуку інформації не повинно бути єдино можливої, «правильної» відповіді. Сутність такого поняття найкраще розкривається саме через різноманітність думок та концепцій стосовно певного запитання. Загалом проблемний підхід до становлення інформаційної культури обов'язково передбачає володіння значною кількістю інформації.

На сьогодні в інформаційному просторі постає поняття інформаційного переважання. Зокрема, феномен інформаційного переважання та медіа-маніпуляцій чітко проілюстровано у зв'язку із нинішніми суспільно-політичними обставинами. «Дефіцитом сьогодні є не технічна сторона отримання інформації, а зміст, синтез знань і більше розуміння тієї інформації, яку ми вже маємо, і обґрунтованість правильного вибору інформації» [6].

Проте ізоляція та самоізоляція особистості від інформаційних впливів є неприйнятною, оскільки поряд із деструктивною інформацією обмежується позитивна, а повний інформаційний вакуум «значно звужує можливості професійного та особистісного розвитку, знижує якість життя» [1, с. 12]. У цьому випадку розвиток інформаційної культури та реалізація інтелектуальних здібностей особистості є найбільш пріоритетним механізмом протистояння «інформаційній інтоксикації». Критичний аналіз інформації дозволяє розкрити її соціальний, економічний чи політичний контексти.

Реферативна інформація містить головні змістові аспекти первинного документа, до того ж представляє їх лаконічно та без власної інтерпретації чи критичних зауважень, що розширює можливості дослідження обраної проблематики через полегшення етапу структурування та узагальнення аспектів, що поставали предметом аналізу. Отже, згорнута, але чітка інформація рефератів може стати провідником від усвідомленого вибору предмета розгляду до використання та закріплення дослідженого матеріалу.

Подолання зазначеної проблематики знаходиться у взаємозалежності з рівнем інформаційної культури особистості. Високий рівень інформаційної культури полегшує адаптацію до існування великого масиву різнопланової інформації, що характеризує сучасний інформаційний простір. Уміння особистості правильно висловити свою інформаційну потребу та оперативно знайти і проаналізувати потрібну інформацію забезпечує протидію інформаційному переважанню.

Використання з цією метою реферативної інформації дозволяє раціоналізувати процес пошуку та систематизації ретроспективної та поточної інформації.

Реферативна інформація впливає на розвиток професій, які передбачають постійне оновлення інформації, соціальну і наукову комунікацію (науковці, педагоги, бібліотекарі), що пов'язано із професійною необхідністю адекватно визначити актуальність певної інформації, здійснити її ефективний пошук і аналіз. Тобто становлення професійної інформаційної культури та компетентності особистості також пов'язані з використанням реферативної інформації, оскільки її застосування дозволяє «забезпечити освіту впродовж життя, яка повинна стати способом і стилем суспільно-індивідуального буття людини в інформаційному суспільстві» [10, с. 31].

Крім того, у процесі міжособистісної та наукової комунікації кожен з учасників одержує нову інформацію, яка формується через додання до неї нового смислу залежно від ролі даної інформації для учасників спілкування. Таким чином, використання реферативної інформації дозволяє розглянути велику кількість матеріалу та відібрати необхідний фактаж, що є важливою умовою для розвитку комунікативних вмінь стосовно обміну інформацією. Зрештою, комунікативна майстерність є важливою рисою для високого рівня інформаційної культури та є показовою в контексті впливу на неї застосування реферативної інформації.

Кількість інформації у сучасному суспільстві постійно зростає. У зв'язку з цим науковці частіше починають роботу зі знайомства з реферативною інформацією, а не з першоджерелами, що дозволяє їм зорієнтуватися, отримати доступ до великої кількості найменувань та здійснити як поточний аналіз, так і ретроспективний. До того ж ретроспекція може охопити значний часовий проміжок, що розширює можливості дослідження.

У процесі формування інформаційної культури особистості повинні бути створені комфортні умови і доступ до пошуку інформації. Адже у зв'язку з великою кількістю інформації та її постійним оновленням постає необхідність прагматичного підходу до цього питання. Бібліотеки та освітні заклади виступають головними провідниками у створенні інформаційного простору, що містить як мотивацію до самостійного пошуку інформації, так і допомогу в її віднайденні та використанні.

Спілкування у формі діалогу видається найбільш продуктивною формою взаємодії бібліотекаря чи педагога, читача або учня. Індивідуальне

консультування повинно супроводжувати передачу інформації в різних відділах бібліотеки та під час викладання різних предметів. Водночас інноваційні технології та комп'ютерна компетентність є важливими складниками процесу становлення інформаційної культури.

У зазначеному контексті реферування інформації може поєднувати традиційність у забезпеченні доступу до інформації та відкритість до нового у її пошуку. Наприклад, через доступність інформаційних ресурсів, що надають реферативну інформацію через автоматизовану систему.

Загалом реферативна інформація також виступає засобом наукової комунікації, оскільки сприяє повноцінному обміну думками, ідеями, концепціями та доступності передових досягнень науки для вирішення відповідних інформаційних завдань. Реферативні бази даних характеризуються повнотою відображення нової інформації, тому не лише дозволяють користуватись гнучкою пошуковою системою, але й відображають картину поточного стану науки в країні.

Тому формування інформаційної культури особистості та розвиток науки і наукової комунікації між дослідниками є важливими функціями реферування інформації. Сучасні тенденції наукової комунікації передбачають широке використання інформаційно-комунікаційних технологій. І реферативна інформація впливає на такий процес у площині розповсюдження наукової інформації та налагодження доступу до неї.

Якісна реферативна інформація забезпечує створення як інформаційного стабільного розвитку суспільства, так і формування індивідуальної інформаційної культури. Реферування наукових документів передбачає в подальшому оглядово-аналітичну та прогностичну роботу з ними. Ця діяльність дозволяє оптимізувати науково-інформаційну культуру особистості через виконання інтелектуальних завдань під час пошуку інформації, її аналізу, комплектування необхідної та створення нової теоретичної та прикладної інформації.

Процес формування інформаційної культури виявляється через характерний «ступінь залученості індивіда в інформаційні процеси, його бажання і можливість отримувати цю інформацію, тобто порівнювати, зіставляти, виявляти рушійні сили» [5, с. 137]. Тому інформаційна культура особистості починає охоплювати поняття оперативного ознайомлення та ефективного обміну новітніми науковими здобутками, що дозволяє говорити про утворення наукової спільноти.

Постійне оновлення реферативної інформації представляє актуальні

дослідження з певної спеціалізованої галузі та суміжних до неї сфер, надаючи доступ до необхідної інформації та можливість наукової дискусії дослідникам. Досягнення високого рівня інформаційної культури через опрацювання реферативної інформації відбувається через поширення знань та вирішення таких важливих проблем у дослідників, як «пошук, відбір і систематизація джерел інформації; компенсація наслідків розсіювання інформації; подолання міжмовних бар'єрів» [9, с. 26].

Формування інформаційної культури виступає функцією реферативної інформації у сенсі здобуття практичних навичок інформаційно-пошукової діяльності. Через використання реферативної інформації відбувається навчання аналізу і синтезу наукових та навчальних документів на основі інтелектуалізованих та формалізованих способів роботи з текстами, що теж впливає на утворення нових даних на основі наявних. Водночас це сприяє творчому підходу до підвищення рівня інформаційної культури.

Для того, щоб реферативна інформація виконувала своєю функцію формування інформаційної культури як засобу наукової комунікації, необхідне дотримання оперативності її виходу в реферативних базах і відповідно застосовування науковцями для ознайомлення з актуальними дослідженнями в обраній сфері. Об'єктивний погляд на поставлену проблематику визначає оперативна інформація з різних джерел, оскільки одна й та сама інформація може бути інтерпретована по-різному. Процес оцінювання певної події чи явища відбувається залежно від таких «фільтрів» інформації, як освіта, країна проживання, соціальний статус і середовище, ідеологічні погляди.

Є потреба у наявності відкритого доступу до комп'ютерних баз реферативної інформації, який можна налагодити незалежно від стану науково-видавничої діяльності в країні. Зазначимо також, що ширша співпраця джерел реферативної інформації на міжнародному рівні представить реферативну інформацію як таку, що не лише формує інформаційну культуру особистості, але й підвищує рівень її розвитку.

Результативність процесу становлення інформаційної культури значно залежить від якості реферативної інформації, що визначається через глибину висвітлення сутності об'єкта вивчення, його особливостей, отриманих висновків і результатів. Особливістю реферативної інформації виступає в цьому випадку те, що її головна мета – передати сутність первинного документа, хоча й за використання методів перефразування та інтерпретації.

Під час створення реферативної інформації використовується низка методів згортання інформації, що можуть вносити до тексту вторинного документа елемент суб'єктивізму. Реферативна інформація є не лише віддзеркаленням документів-першоджерел, але містить «основні проблеми і тенденції у їх розв'язанні» [12, с. 13]. Тобто відбувається не лише розкриття предмета дослідження, але й проблемний аналіз, що об'єктивно відображає різні погляди та гіпотези. Водночас такий аналітичний розбір не містить критичних суджень і узагальнений таким чином, щоб користувачі, на яких розрахована інформація, «самі могли зробити необхідні для своєї роботи висновки» [12, с. 14].

Інформаційна культура зростає від потенційної можливості реферативної інформації розширити наукові пізнання дослідника стосовно гіпотез та термінів, які стосуються обраної тематики. «Вивчення будь-якого наукового тексту потребує уміння визначити інформаційну цінність його окремих елементів, а саме термінів як основних структуротворчих та змістовних компонентів» [7, с. 31].

Категорії, що мають високу інформаційну ємність, дозволяють максимально повно відобразити сутність першоджерела, що і виступає завданням реферативної інформації. Причому дослідники враховують семантичну адекватність і семантичну еквівалентність реферативної інформації стосовно первинного документа [7]. Під семантичною адекватністю розуміємо відповідність за сенсом, а під еквівалентністю – присутність всієї інформації, що є у першоджерелі. Останній критерій виступає гіпотетичним, оскільки реферативна інформація все ж є згорнутим варіантом повного тексту.

Зазначимо також, що реферативна інформація дозволяє досліднику здійснити прогнозування, планування і організацію інформації, оскільки реферативні бази даних, що мають відповідні показники авторитетності та якості видань, збирають розсіяні статті у вузькій тематичній галузі. Ці процеси взаємопов'язані з сутнісними компонентами інформаційної культури, які представляють систему знань і вмінь, що забезпечують самостійний пошук інформації, вміння виділяти необхідну інформацію із загального потоку, вміння порівнювати та критично ставитися до джерела інформації [5].

Отже, процес формування інформаційної культури особистості як функції реферативної інформації відбувається через мотивацію до пошуку інформації, її критичне осмислення та верифікацію під час аналізу дослідника та циркуляції між суб'єктами. Зі свого боку, становлення

високого рівня індивідуальної інформаційної культури через використання реферативної інформації є одним зі шляхів подолання маніпулятивного та деструктивного впливів інформації, засобом протистояння інформаційному перевантаженню.

Формування та підвищення інформаційної культури особистості взаємопов'язано завдяки доступності та якості інформації з якомога більшим колом джерел. Також важливо, що наукова та міжкультурна комунікація дозволить здійснити міжнародний обмін науково-технічною інформацією та охопити певну проблематику через останні розвідки вчених із різних країн світу. Тому перспективою подальшого дослідження може виступати розроблення методології підвищення якості реферативної інформації та розвитку реферативних вітчизняних баз даних з метою ширшої співпраці з іноземними реферативними базами.

Список використаних джерел

1. *Архипова С. О.* Медіа-освіта в контексті захисту людини від деструктивних інформаційних впливів / С. О. Архипова // Вісн. Нац. техн. ун-ту України «Київський політехнічний інститут»: філософія, психологія, педагогіка: [зб. наук. праць]. – Київ: Політехніка, 2012. – № 2 (35). – С. 11–17.
2. *Гендина Н. И.* Концепция формирования информационной культуры личности: опыт разработки и реализации / Н. И. Гендина // Открытое образование. – 2005. – № 6. – С. 74–82.
3. *Гендина Н. И.* Концепция информационной культуры личности и международные стандарты информационной грамотности: гуманитарный подход / Н. И. Гендина // Известия международной академии наук высшей школы. – 2004. – № 4 (30). – С. 191–204.
4. *Гендина Н. И.* Информационная грамотность или информационная культура: альтернатива или единство / Н. И. Гендина // Международная конференция в Санкт-Петербурге 23–25 июня 2004 г. «Программа ЮНЕСКО «Информация для всех»: всеобщий доступ к информации [Электронный ресурс]: материалы конференции. – М.: Центр ПИК, 2004. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).
5. *Жаркова Г. А.* Комплексные подходы к развитию информационной культуры личности / Г. А. Жаркова // Право и образование. – Москва, 2012. – С. 131–138.
6. *Луговська І. А.* Формування інформаційної культури як складова розвитку особистості / І. А. Луговська // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – Луганськ, 2012. – № 4 (51). – С. 49–54.
7. *Коханова І.* Реферування документів як затребувана сфера інформаційної діяльності / Ірина Коханова // Вісн. Кн. палати, 2009. – Т. 2. – С. 31–32.

8. *Макишева В. А.* Формирование основ информационной культуры личности / В. А. Макишева // Одаренный ребенок. – Москва, 2010. – № 6. – С. 111–114.
9. *Плющ М. А.* Развитие реферативных журналов как средства научной коммуникации: автореф. дисс. ... канд. техн. наук: 05.25.05 / Плющ Максим Андреевич. – Москва, 2006. – 28 с.
10. *Сташенко М. О.* Інформаційна культура як фактор професійного розвитку педагогів / М. О. Сташенко // Педагогічний пошук. – Луцьк, 2010. – С. 30–32.
11. Формирование информационной культуры личности: теоретическое обоснование и моделирование содержания учебной дисциплины / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, Г. А. Стародубова, Ю. В. Уленко. – М.: Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества, 2006. – 512 с.
12. *Яценко О. М.* Укладання оглядових документів: практ. посібник / О. М. Яценко; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К.: Нілан-ЛІТД, 2011. – 84 с.

Стаття надійшла до друку 14.05.2015 р.

UDC 008:002.1:001.31-05

Liudmyla Rabadanova,

Junior Researcher of Department of scientific reference information Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Formation of information culture personality as important function reference information

Analyzed the formation of personal information culture as a function of abstract information. The attention is focused on the subject of motivation to seek and verify information. Accented the role of abstract information overcome information overload personality and establishing scientific communication. Lighted the value of the ability to obtain information on their own researchers. The notion of «professional culture of personality» and «information competence». Examined the phenomenon of information overload, media-manipulation and destructive impacts of information. Investigated the formation of a high-level personal information culture as a means to counter the «information of intoxication».

Keywords: information culture, abstract information, scientific communication, verification of information, information overload.

УДК 008:002.1:001.31-05

Людмила Рабаданова,

младш. науч. сотрудник ГНПБ Украины им. В. А. Сухолинского

Формирование информационной культуры личности как важная функция реферативной информации

Проанализировано формирование информационной культуры личности как функцию реферативной информации. Акцентировано внимание на мотивации субъекта к поиску и верификации информации. Подчеркнута роль реферативной информации в преодолении информационной перегруженности личности и налаживании научной коммуникации. Освещено значение умения исследователя самостоятельно получать информацию. Уточнено понятие «профессиональной культуры личности» и «информационной компетентности». Рассмотрен феномен информационной перегрузки, медиа-манипуляций и деструктивных информационных воздействий. Исследовано становление высокого уровня индивидуальной информационной культуры как средства противостояния «информационной интоксикации».

Ключевые слова: информационная культура, реферативная информация, научная коммуникация, верификация информации, информационная перегрузка.

УДК 334.7+316.77

Жанна Самохіна,

мол. наук. співробітник НБУВ

**МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ
У БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті представлено інструменти здійснення маркетингових комунікацій у бібліотеках, описано прийоми і методи вивчення читацького попиту. Розглянуто аспекти складання блог-маркетингової програми, особливості онлайн-маркетингу. Охарактеризовано нові форми рекламного впливу на читачів, рекламні прийоми в Інтернеті як засіб маркетингової діяльності. Підкреслено, що в рамках маркетингових комунікацій бібліотеки повинні приділяти велику увагу розробленню та веденню веб-сайтів.

Ключові слова: канали маркетингових комунікацій, інформаційний маркетинг, читацький попит, голосування на сайті, блог-маркетинг, інтернет-реклама, онлайн-маркетинг.

До поняття сучасного маркетингу відносять не тільки дослідження ринків, що стали традиційними, зокрема й інформаційного, поведінку споживачів, вивчення потреб, попиту, створення брендів, рекламну діяльність, а також маркетингові комунікації. Сьогодні виділяють більше двадцяти різноманітних типів маркетингових комунікацій (рекламу, public relations, direct marketing, sales promotion тощо).

Маркетингові комунікації у бібліотечній діяльності – це комунікації, які формує бібліотека для взаємодії з читачами. До інструментів здійснення маркетингової комунікації в бібліотечній діяльності належить реклама, зв'язки з громадськістю, виставки тощо. Формування позитивного образу бібліотеки відбувається шляхом надання широкого комплексу інформаційних послуг: віддалений доступ до електронних інформаційних послуг, виставки нових надходжень, надання інформації за допомогою електронної.

Інформаційний маркетинг, що забезпечує функціонування каналів маркетингових комунікацій, – це сукупність технологій з управління поширенням інформаційних продуктів, що передбачає просування широкого спектру послуг та інформаційної продукції, зокрема архівних та бібліотечних послуг. Інформаційний маркетинг тісно пов'язаний з